

به نام خدا

گزارش جامع درباره روابط اقتصادی ایران و اسپانیا

مقدمه

روابط اقتصادی ایران و اسپانیا، اگرچه به اندازه برخی دیگر از کشورهای اروپایی مانند آلمان یا فرانسه برجسته نیست، اما در تاریخ معاصر جایگاه ویژه‌ای دارد. اسپانیا با اقتصاد متنوع و توانمندی در بخش‌هایی مانند کشاورزی، انرژی و زیرساخت، شریکی بالقوه برای ایران بوده است.

عضویت اسپانیا در سازمان‌های بین‌المللی تجاری

- سازمان تجارت جهانی یا WTO از 1995 (به عنوان بخشی از اتحادیه اروپا).
- سازمان همکاری و توسعه اقتصادی یا OECD از 1961.
- اتحادیه اروپا یا EU از 1986 (بازار واحد و سیاست‌های تجاری مشترک).
- یورو گروپ: از 1999 (هماهنگی سیاست‌های اقتصادی منطقه یورو).
- کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل یا UNCTAD برای حمایت از تجارت جهانی.
- اتاق بازرگانی بین‌المللی یا ICC استانداردسازی تجارت از طریق بخش خصوصی.

تاریخچه روابط اقتصادی ایران و اسپانیا

1. دوره قاجار و آغاز روابط رسمی (قرن نوزدهم)

- روابط اقتصادی ایران و اسپانیا به صورت رسمی از سال 1842 و با برقراری روابط دیپلماتیک آغاز شد، اما به دلیل دوری جغرافیایی و تمرکز اسپانیا بر مستعمرات خود، تجارت در این دوره محدود بود.
- تبادلات تجاری عمدتاً شامل صادرات محصولات کشاورزی مانند زعفران و پسته از ایران و منسوجات و شراب از اسپانیا بود. حجم تجارت در این زمان کمتر از 200 هزار دلار در سال تخمین زده می‌شود.

2. دوره پهلوی اول: (1925-1941)

- در دوره رضاشاه، اسپانیا به دلیل جنگ داخلی (1936-1939) و مشکلات داخلی، نقش محدودی در اقتصاد ایران داشت. با این حال، برخی شرکت‌های اسپانیایی در پروژه‌های زیرساختی مانند راه‌سازی مشارکت داشتند.
- در سال 1939، حجم تجارت به حدود 3 میلیون دلار رسید، که شامل صادرات تجهیزات صنعتی از اسپانیا و نفت و محصولات کشاورزی از ایران بود.
- جنگ جهانی دوم و بی‌طرفی اسپانیا تأثیر چندانی بر این روابط نداشت، اما تجارت به دلیل شرایط جهانی متوقف شد.

3. دوره پهلوی دوم: (1945-1979)

- پس از جنگ جهانی دوم، روابط اقتصادی با رشد اقتصاد نفتی ایران گسترش یافت. در دهه 1970، اسپانیا به یکی از خریداران نفت ایران تبدیل شد و در سال 1977، حجم تجارت به 2.8 میلیارد دلار رسید.
- صادرات اسپانیا شامل تجهیزات کشاورزی، محصولات غذایی (مانند روغن زیتون)، و ماشین‌آلات بود، در حالی که ایران نفت خام، فرش، و خشکبار صادر می‌کرد. حدود 5 درصد از واردات ایران در این دوره از اسپانیا تأمین می‌شد.

4. پس از انقلاب اسلامی

- انقلاب 1979 و تنش‌های سیاسی با غرب، روابط ایران و اسپانیا را تحت تأثیر قرار داد، اما اسپانیا رویکردی محتاطانه‌تر نسبت به دیگر کشورهای غربی اتخاذ کرد.
- در دهه 1980، حجم مبادلات به حدود 1.2 میلیارد دلار رسید. شرکت رپسول اسپانیا در این دوره به خرید نفت از ایران ادامه داد.
- دهه 1990 با افزایش همکاری‌های نفتی و ورود شرکت‌های اسپانیایی به پروژه‌های زیرساختی، شاهد رشد تجارت به حدود 1.5 میلیارد دلار بود.

5. دوره تحریم‌ها و برجام: (2000-2018)

- در دهه 2000، تحریم‌های شدیدتر علیه برنامه هسته‌ای ایران، روابط را تحت فشار قرار داد. در سال 2010، حجم تجارت به 4.5 میلیارد دلار رسید (عمدتاً به دلیل صادرات نفت)، اما با تحریم‌های جدید در 2013، به 0.9 میلیارد دلار کاهش یافت.

- پس از امضای برجام در 2015، روابط بهبود یافت و در سال 2016، حجم تجارت به 1.8 میلیارد دلار رسید. شرکت‌هایی مانند رپسول (500 میلیون دلار برای اکتشاف نفت) و شرکت‌های زیرساختی قراردادهایی امضا کردند.
- خروج آمریکا از برجام در 2018 حجم تجارت را کاهش داد و در سال 2019 به 0.6 میلیارد دلار رسید.

6. دوره معاصر: (2019-2025)

- در سال 2022، حجم تجارت دوجانبه 0.8 میلیارد دلار بود (0.6 میلیارد دلار صادرات اسپانیا به ایران و 0.2 میلیارد دلار صادرات ایران به اسپانیا).
- در سال 2024، حجم تجارت به 350 میلیون دلار رسید، که نشان‌دهنده رشد 3 درصدی نسبت به مدت مشابه سال قبل است.

مجموعه توافقات ایران و اسپانیا (دولتی و خصوصی)

7. توافقات دولتی

- **پیمان دوستی و تجارت (1842):** پایه‌گذاری روابط دیپلماتیک و تجاری در استانبول بین ایران و اسپانیا.
- **توافق نامه همکاری اقتصادی و تجاری (1954):** امضا در مادرید برای تقویت تجارت دوجانبه پس از افتتاح سفارت ایران.
- **عهدنامه مودت و اقامت (1956):** امضا در مادرید برای استواری روابط دیپلماتیک و تجاری.
- **توافق نامه همکاری اقتصادی (2016):** امضای تفاهم‌نامه‌های پسابرجام برای همکاری در نفت، پتروشیمی، و زیرساخت.

8. توافقات خصوصی

- **همکاری شرکت Repsol با شرکت ملی نفت ایران (2016):** تفاهم‌نامه برای اکتشاف و توسعه میادین نفتی ایران (متوقف شده به دلیل تحریم‌ها).
- **همکاری در بخش کشاورزی (2017):** قراردادهای شرکت‌های اسپانیایی برای تأمین تجهیزات کشاورزی و فناوری آبیاری.
- **تفاهم‌نامه حمل‌ونقل دریایی (2024):** امضای یادداشت تفاهم بین انجمن کشتیرانی ایران و دوره پیشرفته حمل‌ونقل و لجستیک اسپانیا برای آموزش و همکاری در حمل‌ونقل دریایی.

- همکاری اتاق بازرگانی ایران و اسپانیا (2023): برگزاری سمینارهای اقتصادی برای توسعه تجارت در کشاورزی، صنایع غذایی، و ماشین آلات.

حجم تجارت به دلار (آمار دقیق تر)

1. دهه 1970

- 1977: 2.8 میلیارد دلار (اوج تاریخی روابط پیش از انقلاب).

2. دهه 1980

- 1985: 1.2 میلیارد دلار (با وجود تنش های سیاسی).

3. دهه 1990

- 1995: 1.5 میلیارد دلار (رشد به دلیل همکاری های نفتی).

4. دهه 2000

- 2010: 4.5 میلیارد دلار (پیش از تحریم های شدید، عمدتاً نفت).
- 2013: 0.9 میلیارد دلار (اثر تحریم ها).

5. دوره برجام و پس از آن

- 2016: 1.8 میلیارد دلار (بهبود پس از برجام).
- 2019: 0.6 میلیارد دلار (پس از خروج آمریکا از برجام).
- 2022: 0.8 میلیارد دلار (آمار یورواستات: 0.6 میلیارد دلار صادرات اسپانیا، 0.2 میلیارد دلار صادرات ایران).

آمار تجارت ایران و اسپانیا در سال 2023

- کل حجم تجارت: 331.82 میلیون دلار
- صادرات اسپانیا به ایران: 233.24 میلیون دلار
 - تجهیزات صنعتی: 70 میلیون دلار (ماشین آلات و قطعات خودرو)
 - محصولات شیمیایی: 50 میلیون دلار (شامل کود و مواد اولیه دارویی)

- محصولات کشاورزی: 40 میلیون دلار (روغن زیتون و کنسرو)
- مواد غذایی: 30 میلیون دلار (لبنیات و محصولات فرآوری شده)
- دارو و تجهیزات پزشکی: 25 میلیون دلار
- سایر کالاها: 18.24 میلیون دلار (منسوجات و کالاهای متفرقه)

• صادرات ایران به اسپانیا 98.58: میلیون دلار

- نفت خام و فرآورده‌های نفتی: 40 میلیون دلار
- پسته: 25 میلیون دلار
- زعفران: 15 میلیون دلار
- محصولات پتروشیمی: 10 میلیون دلار (کود و پلاستیک)
- سایر کالاها: 8.58 میلیون دلار (فرش و خشکبار)

تجارت اسپانیا با ایران در سال 2024

- کل حجم تجارت 350: میلیون دلار (رشد 3 درصدی نسبت به سال 2023).
- صادرات اسپانیا به ایران 280: میلیون دلار (رشد 2 درصدی).
- صادرات ایران به اسپانیا 70: میلیون دلار (رشد 7 درصدی).
- ترکیب کالاها
 - صادرات اسپانیا: ماشین‌آلات (120 میلیون دلار)، تجهیزات کشاورزی (80 میلیون دلار)، مواد غذایی فرآوری شده.
 - صادرات ایران: پتروشیمی، زعفران، خشکبار.

عوامل مؤثر بر روابط اقتصادی

1. تحریم‌های بین‌المللی

- تحریم‌های آمریکا از سال 1979 و به‌ویژه پس از تشدید در دهه 2000، بزرگ‌ترین مانع برای توسعه روابط بوده است. خروج آمریکا از برجام در 2018 و تهدید شرکت‌های اسپانیایی، حجم تجارت را کاهش داد.
- رپسول در سال 2018 از پروژه‌های جدید در ایران عقب‌نشینی کرد، اما به خرید محدود نفت ادامه داد.

2. نیازهای متقابل

- ایران به ماشین آلات، تکنولوژی کشاورزی، و محصولات غذایی اسپانیا نیاز دارد. در مقابل، اسپانیا به بازار ایران و منابع انرژی آن (نفت و گاز) علاقه مند است.
- در سال 2024، 250 میلیون دلار از صادرات اسپانیا به ایران مربوط به ماشین آلات بود که نشان دهنده نیاز ایران به این صنعت است.

3. رقابت با دیگر کشورها

- چین در دهه اخیر جایگزین اسپانیا به عنوان بزرگ ترین شریک تجاری ایران شده است. در سال 2023، صادرات چین به ایران بیش از 15 میلیارد دلار بود، در حالی که اسپانیا 0.8 میلیارد دلار صادرات داشت.
- این رقابت نشان دهنده تأثیر تحریم ها بر کاهش حضور اسپانیا در بازار ایران است.

4. روابط سیاسی

- اسپانیا به طور کلی رویکردی میانه رو نسبت به ایران داشته و کمتر از کشورهای مانند فرانسه در مسائل سیاسی سخت گیر بوده است. این موضوع به حفظ روابط اقتصادی کمک کرده است.
- با این حال، فشارهای اتحادیه اروپا و آمریکا بر اسپانیا برای همراهی با تحریم ها، تأثیر منفی داشته است.

5. زیرساخت ها و سرمایه گذاری

- ایران از سال 2002 با قانون جلب و حمایت از سرمایه گذاری خارجی، تلاش کرد سرمایه گذاری اسپانیایی را جذب کند. در دهه 2000، اسپانیا حدود 5 درصد از سرمایه گذاری خارجی ایران را تأمین می کرد (حدود 800 میلیون دلار بین 2002-2006).
- پس از برجام، قراردادهایی مانند قرارداد رپسول (500 میلیون دلار) و شرکت های زیرساختی (200 میلیون دلار) امضا شد، اما بسیاری از این پروژه ها پس از 2018 متوقف شدند.

تحلیل جامع و جوانب مرتبط

1. سرمایه گذاری خارجی

- بین سال های 1997 تا 2017، سرمایه گذاری اسپانیا در ایران تحت تأثیر عوامل سیاسی مانند تحریم ها نوسان داشت. اوج آن در سال 2010 با 1.5 میلیارد دلار در بخش نفت و گاز بود.

- پس از برجام، هیئت‌های تجاری اسپانیایی (مانند هیئت 70 نفره در سال 2016) به ایران سفر کردند و قراردادهایی به ارزش 1.2 میلیارد دلار امضا شد، اما اکثر این پروژه‌ها پس از 2018 کنار گذاشته شدند.

2. ترکیب کالاهای تجاری

- **صادرات اسپانیا:** ماشین‌آلات (35٪ از کل صادرات در 2024)، محصولات کشاورزی و غذایی (30٪)، مواد شیمیایی (20٪)، و تجهیزات صنعتی (15٪)
- **صادرات ایران:** نفت خام (50٪ در 2024)، پسته (25٪)، زعفران (15٪)، و محصولات پتروشیمی (10٪).
- کاهش صادرات نفت ایران به اسپانیا به دلیل تحریم‌ها و جایگزینی چین و هند به عنوان مشتریان اصلی مشهود است.

3. تأثیر تحریم‌ها بر بخش‌های خاص

- **نفت و پتروشیمی:** پیش از تحریم‌ها، اسپانیا سالانه 1 میلیارد دلار نفت از ایران وارد می‌کرد. این رقم در سال 2024 به 150 میلیون دلار کاهش یافت.
- **کشاورزی و غذا:** اسپانیا همچنان تأمین‌کننده محصولات غذایی مانند روغن زیتون است (100 میلیون دلار در 2024)، اما این بخش تحت تأثیر تحریم‌های بانکی قرار دارد.

4. چشم‌انداز آینده (2025 و پس از آن)

- در صورت رفع تحریم‌ها، حجم تجارت می‌تواند به 3 میلیارد دلار در سال برسد، مشابه سطح پیش از 2010. بخش‌هایی مانند نفت و گاز، کشاورزی، و زیرساخت پتانسیل بالایی دارند.
- رویکرد میانه‌رو اسپانیا می‌تواند این کشور را به شریکی استراتژیک در صورت بهبود روابط تبدیل کند، اما وابستگی به سیاست‌های اتحادیه اروپا ممکن است مانع شود.

اتاق مشترک بازرگانی ایران و اسپانیا

اتاق مشترک بازرگانی ایران و اسپانیا نهادی غیرانتفاعی است که از سال ۱۳۸۰ با هدف توسعه مناسبات تجاری، اقتصادی و صنعتی میان دو کشور فعالیت می‌کند. این اتاق ابتدا به صورت شورای مشترک بازرگانی فعالیت می‌کرد و در سال ۱۳۹۵ با تصویب اساسنامه و آیین‌نامه جدید به اتاق مشترک ارتقاء یافت. دفتر مرکزی آن در تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵ واقع شده است.

ساختار سازمانی

اتاق دارای ساختار سازمانی شامل شورای عالی نظارت، هیئت نمایندگان و هیئت رئیسه است که با همکاری نزدیک با مقامات رسمی، سازمان‌ها و مؤسسات دو کشور فعالیت می‌کند. این ساختار به منظور مدیریت و هدایت برنامه‌ها و فعالیت‌های اتاق شکل گرفته است.

اهداف و وظایف

- توسعه و گسترش روابط تجاری، صنعتی، کشاورزی، خدمات و معدنی بین ایران و اسپانیا
- فراهم آوردن زمینه‌های سرمایه‌گذاری مشترک در بخش‌های مختلف اقتصادی
- جمع‌آوری، تحلیل و ارائه اطلاعات آماری و اقتصادی به فعالان اقتصادی دو کشور
- تسهیل تبادل هیأت‌های تجاری و نمایندگی‌های اقتصادی
- برگزاری همایش‌ها، سمینارها و گردهمایی‌های تخصصی برای ارتقای سطح همکاری‌ها
- همکاری و هماهنگی با اتاق‌های مشترک و نهادهای مرتبط در دو کشور

فعالیت‌ها و خدمات

اتاق مشترک ایران و اسپانیا نمایندگی‌هایی در ایالت‌های کاتالونیا و آندالوسیا اسپانیا دارد و به عنوان پل ارتباطی بین فعالان اقتصادی دو کشور عمل می‌کند. این اتاق خدمات مشاوره‌ای، اطلاع‌رسانی و تسهیل‌کننده را در زمینه تجارت و سرمایه‌گذاری ارائه می‌دهد و با سفارت‌های دو کشور همکاری نزدیکی دارد.

وب سایت: <https://www.isbc.ir>

پست الکترونیک: info@iccima.ir

جمع بندی

روابط اقتصادی ایران و اسپانیا از قرن نوزدهم آغاز شده و در دوره‌های مختلف تحت تأثیر عوامل سیاسی و اقتصادی قرار گرفته است. حجم تجارت که در دهه 1970 به 2.8 میلیارد دلار و در سال 2010 به 4.5 میلیارد دلار رسید، پس از تحریم‌ها کاهش یافت و در سال 2024 به 350 میلیون رسیده است. اسپانیا با رویکردی محتاطانه و میانه‌رو، شریکی بالقوه برای ایران باقی مانده، اما تحریم‌ها، رقابت چین، و فشارهای بین‌المللی مانع از تحقق پتانسیل کامل این روابط شده‌اند. رفع تحریم‌ها و تقویت همکاری‌ها می‌تواند حجم تجارت را به سطوح تاریخی بازگرداند و مشارکت در حوزه‌های کلیدی مانند انرژی و کشاورزی

را گسترش دهد. با این حال، در کوتاه مدت (تا پایان 2025)، احتمال تداوم وضعیت کنونی به دلیل محدودیت‌های موجود بیشتر است.

سفارت و کنسولگری‌های ایران و اسپانیا

• سفارت اسپانیا در ایران

- آدرس: تهران، دروس، بلوار شهرزاد، خیابان کما سایی، کوچه اول شرقی، پلاک 10
- تلفن: +982122568121
- سفیر: آنتونیو سانچز-بندیتو (از سال 2022)
- وبسایت: www.exteriores.gob.es/Embajadas/Teheran

• کنسولگری‌های اسپانیا در ایران

- خدمات کنسولی از طریق سفارت تهران و کارگزاری BLS International تهران، خیابان ولیعصر، روبروی پارک ملت، نبش خیابان انصاری، پلاک 2431، ارائه می‌شود.

• سفارت ایران در اسپانیا

- آدرس: مادرید، خیابان جرنیکاس 12، 28024
- تلفن: +34915901600
- سفیر: رضا زیب (از سال 2022)
- وبسایت: spain.mfa.gov.ir

• کنسولگری‌های ایران در اسپانیا

- اسپانیا کنسولگری جداگانه ایران ندارد؛ خدمات کنسولی از طریق سفارت مادرید ارائه می‌شود.

نحوه دریافت ویزا از اسپانیا

• انواع ویزا:

- ویزای شنگن کوتاه مدت، نوع C برای گردشگری، تجاری، یا دیدار خانوادگی (تا 90 روز).
- ویزای ملی بلندمدت، نوع D برای تحصیل، کار، الحاق به خانواده، یا اقامت بیش از 90 روز.

• مراحل دریافت ویزا

1. تعیین نوع ویزا: از طریق وبسایت سفارت اسپانیا (www.exteriores.gob.es/Embajadas/Teheran) یا ([BLS International \(spainvisa-iran.com\)](http://BLSInternational.com))
2. رزرو وقت: از طریق وبسایت BLS International (spainvisa-iran.com) برای ویزای شنگن یا مستقیماً از سفارت برای ویزای ملی.

3. مدارک مورد نیاز

- گذرنامه معتبر (حداقل 3 ماه اعتبار پس از خروج از شنگن، صادر شده در 10 سال اخیر).
 - فرم درخواست ویزا (دانلود از سایت BLS یا سفارت).
 - دو عکس 4.5×3.5 سانتی متر (جدیدتر از 6 ماه).
 - دعوت نامه (برای ویزای تجاری یا خانوادگی).
 - مدارک مالی (صورتحساب بانکی 6 ماه اخیر یا ضمانت نامه).
 - بیمه مسافرتی (حداقل پوشش 30,000 یورو برای ویزای شنگن).
 - رزرو بلیط رفت و برگشت و مدارک اقامت (هتل یا دعوت نامه).
 - مدارک شغلی یا تحصیلی (گواهی اشتغال، ترجمه به اسپانیایی).
4. **تحويل مدارک و انگشت نگاری:** در دفتر (BLS International تهران، خیابان ولیعصر، روبروی پارک ملت، نبش خیابان انصاری، پلاک 2431) برای ویزای شنگن یا سفارت برای ویزای ملی.
5. **پردازش:** ویزای شنگن: 15-30 روز کاری؛ ویزای ملی: 3-6 ماه.
6. **هزینه ها:** ویزای شنگن: 80 یورو (از ژوئن 2024)؛ ویزای ملی: 100-150 یورو (بسته به نوع).

• نکات مهم

- مدارک باید به اسپانیایی ترجمه شوند (نیازی به تأیید دادگستری نیست).
- درخواست ویزا حداکثر 6 ماه و حداقل 21 روز قبل از سفر ثبت شود.
- حضور متقاضی برای انگشت نگاری الزامی است، مگر در موارد خاص پزشکی با هماهنگی BLS.
- وضعیت درخواست با شماره رفرنس و تاریخ تولد در spainvisa-iran.com قابل پیگیری است.

تهیه و تنظیم

سماء فرخنده نژاد و مهدی رزاق شعار

اردیبهشت 1404